

دانشکده کشاورزی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد گروه علوم دامی - گرایش مدیریت دامپروری

عنوان

مطالعه مدیریت پرورش دو هفته اول جوجه گوشتی سویه راس در واحدهای پرورش
جوجه گوشتی در شهرستان تبریز

استادان راهنما

دکتر جلیل شجاع

دکتر حسین جانمحمدی

استاد مشاور

دکتر صادق علیجانی

پژوهشگر

میثم عبدالملکی

خرداد ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشکش به

ساحت مقدس امام عصر (عج)

و تقدیم به

مادر عزیزم

به پاس عمری که به پایم گذاشت

و

پدر بزرگوارم

به حرمت دستان مهربان و پر سخاوتش

و

همسرم به پاس مهربانی و همراهیش

و تقدیم به خواهر و برادرانم

تشکر و قدردانی

به نام خدایی که امید ندارم مگر به فضل او و اطمینان نمی‌کنم مگر به قول او و تمسک نمی‌جویم مگر به ریسمان او.

بی‌شک به انجام رسیدن رساله حاضر بدون مساعدت و همکاری اساتید ارجمند و دوستان عزیز امکان پذیر نبوده است. لذا وظیفه خود فرض می‌دانم که مراتب سپاس و قدردانی خود را به تمامی این عزیزان ابراز کنم.

از استادان راهنمای گرامی و ارجمندم، جناب آقای دکتر حسین جانمحمدی و جناب آقای دکتر جلیل شجاع به دلیل راهنمایی‌های ارزنده علمی و همکاری فراوانشان در تمامی مراحل انجام این پایان‌نامه سپاسگزارم. همچنین از استاد مشاور محترم جناب آقای دکتر صادق علیجانی به خاطر راهنمایی‌ها و مساعدت‌های صمیمانه‌شان نهایت تشکر را دارم. از جناب آقای دکتر سید عباس رأفت که داوری این رساله را قبول کردند نهایت قدردانی را دارم. همچنین از تمامی اساتید گروه علوم دامی که در محضر ایشان کسب علم نموده‌ام سپاسگذارم.

بر خود فرض می‌دانم که از عزیزان بزرگووارم؛ جناب آقای سعادت صادقی، بهلولی و مرادی که در این راه همراهی‌ام نمودند، تشکر و قدردانی نمایم.

میثم عبدالملکی

خرداد ۱۳۹۱

فصل اول: مقدمه

- ۱-۱- مقدمه..... ۱
- ۲-۱- شکل گیری صنعت مرغداری در کشور..... ۱
- ۱-۲-۱- شکل گیری صنعت مرغداری در کشور تا سال ۱۳۵۷..... ۱
- ۲-۲-۱- وضعیت طیور صنعتی بین سالهای ۱۳۵۷-۱۳۷۰..... ۱
- ۳-۲-۱- وضعیت مرغداریها از سال ۱۳۷۰ تا کنون..... ۲
- ۳-۱- روند تولید گوشت مرغ در جهان و ایران..... ۲
- ۴-۱- فرآیند تولید گوشت مرغ..... ۴
- ۱-۴-۱- مزرعه لاین..... ۴
- ۲-۴-۱- مزارع مرغ اجداد گوشتی..... ۵
- ۳-۴-۱- مزارع جوجه مادر گوشتی..... ۵
- ۴-۴-۱- مزارع جوجه کشی..... ۶
- ۵-۴-۱- مزارع نیمچه های گوشتی..... ۵
- ۵-۱- سویه های جوجه های گوشتی کشور..... ۶
- ۶-۱- بررسی برخی مسایل صنعت طیور کشور..... ۶
- ۱-۶-۱- بالا بودن هزینه تولید..... ۶
- ۲-۶-۱- ساختار فیزیکی واحدهای مرغداری..... ۷
- ۳-۶-۱- افزایش تولید بیش از مصرف..... ۷
- ۴-۶-۱- نبود تشکل واحد..... ۷
- ۵-۶-۱- دریافت عوارض مختلف از صنعت..... ۷
- ۶-۶-۱- نبود سیستم اطلاع رسانی در صنعت..... ۷
- ۷-۱- صنعت مرغ گوشتی و مرغ تخمگذار در استان آذربایجان شرقی..... ۷

۸-۱- بیان مسئله..... ۸

فصل دوم: بررسی منابع

۱-۲- جایگاه و تجهیزات..... ۱۱

۲-۲- تهویه..... ۱۱

۱-۲-۲- روش های تهویه ای..... ۱۲

۲-۲-۲- حداقل و حداکثر میزان تهویه..... ۱۵

۳-۲-۲- کیفیت هوا..... ۱۶

۴-۲-۲- اثرات عدم کفایت تهویه..... ۱۷

۳-۲- درجه حرارت..... ۱۸

۱-۳-۲- محاسبه تولید حرارت..... ۱۹

۲-۳-۲- تامین دمای مورد نیاز گله..... ۱۹

۳-۳-۲- حرارت در محیط های خیلی سرد یا خیلی گرم..... ۲۰

۴-۲- رطوبت..... ۲۰

۱-۴-۲- رفع رطوبت..... ۲۱

۵-۲- نوردهی..... ۲۱

۱-۵-۲- در مورد نور سه مسئله بایستی مورد توجه قرار گیرد..... ۲۲

۱-۱-۵-۲- دوره یا الگوی نور..... ۲۳

۲-۱-۵-۲- شدت نور..... ۲۳

۳-۱-۵-۲- رنگ نور..... ۲۳

۲-۵-۲- برنامه نور دهی متناوب..... ۲۴

۶-۲- بستر..... ۲۴

۱-۶-۲- مواد بستر..... ۲۴

۲-۶-۲- مدیریت بستر..... ۲۵

- ۲۶-۳-۶-۲- عواملی که کیفیت بستر را تحت تاثیر قرار می دهند..... ۲۶
- ۲۶-۱-۳-۶-۲- رطوبت بستر..... ۲۶
- ۲۶-۲-۳-۶-۲- ضخامت بستر..... ۲۶
- ۲۷-۷-۲- آبخوری..... ۲۷
- ۲۷-۱-۷-۲- سیستم های آبخوری..... ۲۷
- ۲۷-۱-۱-۷-۲- آبخوری زنگوله ای..... ۲۷
- ۲۷-۲-۷-۱-۲- آبخوری پستانکی..... ۲۷
- ۲۹-۸-۲- سیستم دانخوری..... ۲۹
- ۳۰-۹-۲- مدیریت جوجه..... ۳۰
- ۳۱-۱-۹-۲- انتخاب و خرید جوجه..... ۳۱
- ۳۱-۲-۹-۲- کیفیت جوجه..... ۳۱
- ۳۱-۱-۲-۹-۲- روشهای کمی و کیفی کیفیت جوجه یکروزه..... ۳۱
- ۳۲-۲-۲-۹-۲- ویژگی های جوجه با کیفیت..... ۳۲
- ۳۳-۳-۹-۲- آمادگی برای ورود جوجه..... ۳۳
- ۳۳-۴-۹-۲- جذب کیسه زرده..... ۳۳
- ۳۴-۵-۹-۲- یکنواختی جوجه های گوشتی..... ۳۴
- ۳۴-۶-۹-۲- عوامل ایجاد کننده غیر یکنواختی عبارتند از..... ۳۴
- ۳۵-۶-۹-۲- حذف..... ۳۵
- ۳۵-۱۰-۲- مدیریت تغذیه..... ۳۵
- ۳۵-۱-۱۰-۲- مواد اولیه..... ۳۵
- ۳۶-۲-۱۰-۲- آب..... ۳۶
- ۳۶-۳-۱۰-۲- انواع جیره طیور..... ۳۶
- ۳۷-۴-۱۰-۲- کنترل دان و مصرف مواد مغذی..... ۳۷

- ۳۸.....تغذیه و استرس گرما.....۵-۱۰-۲
- ۳۸.....تغذیه سنین ابتدایی جوجه گوشتی.....۶-۱۰-۲
- ۳۸.....اهمیت تغذیه اولیه.....۱-۶-۱۰-۲
- ۳۹.....نکات مربوط به تغذیه روز اول.....۷-۱۰-۲
- ۴۱.....جنبه‌های امنیتی دان.....۸-۱۰-۲
- ۴۲.....سلامت و بهداشت.....۱۱-۲
- ۴۲.....امنیت زیستی.....۱-۱۱-۲
- ۴۳.....کنترل سلامت گله.....۲-۱۱-۲
- ۴۴.....نکات مهم در تعیین وضعیت سلامت گله.....۱-۲-۱۱-۲
- ۴۴.....واکسیناسیون.....۳-۱۱-۲
- ۴۵.....روشهای مختلفی برای واکسیناسیون.....۱-۳-۱۱-۲
- ۴۵.....توصیه‌های برای واکسیناسیون موفق مرغ گوشتی.....۲-۳-۱۱-۲
- ۴۶.....بهداشت.....۴-۱۱-۲
- ۴۶.....روش‌های پاک‌سازی سالن مرغداری.....۱-۴-۱۱-۲
- ۴۹.....خلاصه روش‌های بهداشتی بین دو دوره با توجه به راهنمای راس ۲۰۰۹.....۵-۱۱-۲
- ۵۱.....عملکرد.....۱۲-۲
- ۵۲.....تراکم گله.....۱-۱۲-۲
- ۵۳.....تراکم گله در آب و هوای گرم.....۱-۱-۱۲-۵
- ۵۴.....یکنواختی گله.....۲-۱۲-۲
- ۵۴.....اندازه‌گیری وزن زنده.....۳-۱۲-۲
- ۵۵.....ضریب تبدیل غذایی.....۴-۱۲-۲
- ۵۶.....مشکلات ضریب تبدیل غذایی در مرغداریهای ایران.....۱-۴-۱۲-۲
- ۵۸.....تلفات.....۵-۱۲-۲

۶۰.....۲-۱۲-۶- شاخص تولید اروپایی.....

فصل سوم: مواد و روشها

۶۳.....۳-۱- مشخصات محل اجرای آزمایش.....

۶۳.....۳-۳- روش تحقیق.....

۶۴.....۳-۲-۱- تهیه پرسش نامه.....

۶۵.....۳-۳-۲- جمع آوری اطلاعات.....

۶۵.....۳-۳-۳- مدیریت داده ها.....

فصل چهارم : نتایج و بحث

۶۷.....۴-۱- سن مدیران.....

۶۷.....۴-۲- سابقه مدیران.....

۶۸.....۴-۳- تحصیلات مدیران.....

۶۸.....۴-۴- قدمت واحد.....

۶۹.....۴-۵- مالکیت مدیران.....

۷۰.....۴-۶- تعداد جوجه ریزی در هر دوره.....

۷۱.....۴-۷- تعداد دوره های جوجه ریزی.....

۷۱.....۴-۸- طول دوره پرورش.....

۷۲.....۴-۹- تامین جوجه و سویه مورد استفاده.....

۷۳.....۴-۱۰- سن گله مادر.....

۷۴.....۴-۱۱- زمان تحویل جوجه از هچری.....

۷۵.....۴-۱۲- نوع آب مصرفی.....

۷۵.....۴-۱۳- نوع دانخوری.....

۷۶.....۴-۱۴- نوع آبخوری.....

۷۶.....۴-۱۵- بررسی وضعیت استاندارد بودن دانخوری ها.....

- ۷۷.....۱۶-۴- بررسی وضعیت استاندارد بودن آبخوری ها.
- ۷۸.....۱۷-۴- عمق بستر.....
- ۷۸.....۱۸-۴- نوع بستر.....
- ۷۹.....۱۹-۴- نوردهی.....
- ۷۹.....۲۰-۴- نوع لامپ.....
- ۸۰.....۲۱-۴- تامین رطوبت.....
- ۸۱.....۲۲-۴- رطوبت نسبی سالن.....
- ۸۱.....۲۳-۴- حرارت.....
- ۸۲.....۲۴-۴- نوع تهویه.....
- ۸۲.....۲۵-۴- بررسی وضعیت عرض و طول سالن و نوع تهویه.....
- ۸۳.....۲۶-۴- تراکم.....
- ۸۴.....۲۷-۴- تهیه جیره.....
- ۸۵.....۲۸-۴- تغییر جیره از آغازین به رشد.....
- ۸۶.....۲۹-۴- بررسی تحصیلات ناظرین تهیه جیره.....
- ۸۶.....۳۰-۴- بیماری های منطقه.....
- ۸۷.....۳۱-۴- مدت خالی ماندن سالن.....
- ۸۷.....۳۲-۴- نحوه انتخاب ماده ضد عفونی.....
- ۸۸.....۳۴-۴- چاه فاضلاب.....
- ۸۸.....۳۳-۴- ضد عفونی.....
- ۸۹.....۳۵-۴- دفن لاشه.....
- ۸۹.....۳۶-۴- دوره آموزشی مدیران.....
- ۸۹.....۳۷-۴- مطالعه مدیر در باره پرورش طیور.....
- ۹۰.....۳۸-۴- مشاوره با متخصص.....
- ۹۰.....۳۹-۴- زمان وزن کشی واحدها.....

- ۴-۴۰- تلفات..... ۹۰
- ۴-۴۱- ضریب ماندگاری..... ۹۱
- ۴-۴۲- ضریب تبدیل غذایی..... ۹۱
- ۴-۴۳- میزان تلفات بر حسب میزان تحصیلات..... ۹۲
- ۴-۴۴- مقدار ضریب تبدیل بر حسب میزان تحصیلات..... ۹۳
- ۴-۴۵- میزان رضایتمندی مدیران از شغلشان بر حسب میزان تحصیلات..... ۹۳
- ۴-۴۶- میزان مطالعه مرتبط با مرغداری مدیران بر حسب میزان تحصیلات..... ۹۴
- ۴-۴۹- ضریب تبدیل غذایی..... ۹۴
- ۴-۵۰- شاخص کارآیی تولید اروپایی..... ۹۶

جداول

- جدول ۱-۲- وضعیت صنعت مرغ تخمگذار استان آذربایجان شرقی..... ۸
- جدول ۱-۱- وضعیت صنعت مرغ گوشتی استان آذربایجان شرقی..... ۸
- جدول ۲-۱- مقدار حد مجاز و کشنده گازها ۱۱
- جدول ۲-۲- میزان تهویه حداقل و حداکثر در وزنهای مختلف بدن ۱۵
- جدول ۲-۳- اثرات آلاینده های معمول در هوای آشیانه ها ۱۷
- جدول ۲-۴- حرارت مورد لزوم جوجه و مرغ در سنین مختلف ۱۸
- جدول ۲-۵- مقادیر حرارتی ایجاد شده توسط بعضی از اقلام سوختی ۱۹
- جدول ۲-۶- مدت و شدت نور دهی ۲۲
- جدول ۲-۷- حداقل آبخوری مورد نیاز ۲۹

- جدول ۲-۸- تعداد پرنده به ازاء هر دانخوری ۳۰
- جدول ۲-۹- وزن بدن و مصرف غذا ۴۰
- جدول ۲-۱۱- تراکم گله در اوزان زنده مختلف ۵۱
- جدول ۲-۱۰- عملکرد مخلوط دو جنس راس ۳۰۸ ۵۲
- جدول ۴-۱- سن مدیران ۶۸
- جدول ۴-۲- سابقه کار مدیران ۶۸
- جدول ۴-۳- قدمت واحدها ۶۹
- جدول ۴-۴- تعداد جوجه ریزی در هر دوره ۷۰
- جدول ۴-۵- طول دوره پرورش ۷۲
- جدول ۴-۶- سن گله مادر ۷۳
- جدول ۴-۷- زمان تحویل جوجه یکروزه ۷۴
- جدول ۴-۸- نوع دانخوری های ۷۵
- جدول ۴-۹- نوع آبخوری های ۷۶
- جدول ۴-۱۰- بررسی تعداد دانخوریها ۷۷
- جدول ۴-۱۱- بررسی تعداد آبخوریها ۷۷
- جدول ۴-۱۲- حسب عمق بستر ۷۸
- جدول ۴-۱۳- مدت زمان نوردهی ۷۹
- جدول ۴-۱۴- رطوبت نسبی ۸۱
- جدول ۴-۱۵- حرارت سالن ۸۱
- جدول ۴-۱۶- بررسی عرض و طول سالن ها بر حسب نوع تهویه ۸۲
- جدول ۴-۱۷- تراکم جوجه در واحدهای مورد مطالعه ۸۳
- جدول ۴-۱۸- روز تغییر جیره از آغاز به رشد ۸۵
- جدول ۴-۱۹- بررسی وضعیت تحصیلات مدیران ناظر جیره ۸۶

- جدول ۴-۲۰- بیماریهای دیده شده در منطقه ۸۶
- جدول ۴-۲۱- مدت خای ماندن سالن بین دو دوره ۸۷
- جدول ۴-۲۲- نحوه انتخاب ماده ضد عفونی ۸۷
- جدول ۴-۲۳- نحوه دفن لاشه در واحدها ۸۹
- جدول ۴-۲۴- تلفات معمول گله ۹۰
- جدول ۴-۲۵- ماندگاری ۹۱
- جدول ۴-۲۶- ضریب تبدیل غذایی ۹۱
- جدول ۴-۲۷- بررسی میزان تلفات بر حسب میزان تحصیلات ۹۲
- جدول ۴-۲۸- بررسی مقدار ضریب تبدیل بر حسب میزان تحصیلات ۹۳
- جدول ۴-۲۹- بررسی میزان رضایتمندی بر حسب میزان تحصیلات ۹۳
- جدول ۴-۳۰- بررسی میزان مطالعه مرتبط با مرغداری بر حسب میزان تحصیلات ۹۴
- جدول ۴-۳۱- تجزیه واریانس عوامل موثر بر ضریب تبدیل غذایی ۹۵
- جدول ۴-۳۲- میانگین حداقل مربعات برای ضریب تبدیل به تفکیک سطح آموزش ۹۵
- جدول ۴-۳۳- برآورد معادله خط رگرسیون برای شاخص کارایی تولید اروپایی (EFF) ۹۶
- جدول ۴-۳۴- تجزیه واریانس EFF ۹۶
- جدول ۴-۳۵- ظرایب همبستگی پیرسون ۹۷

اشکال

- شکل ۱-۲- نمونه ای از تهویه تونلی ۱۳
- شکل ۲-۲- نمونه یک سالن ۱۴
- شکل ۱-۳- نمونه پرسشنامه ۶۵

نمودارها

- نمودار ۱-۱- تولید جهانی گوشت مرغ ۲
- نمودار ۱-۲- رشد تولید و مصرف گوشت مرغ در جهان ۳

- ۲۶..... نمودار ۲-۱- دلایل افت کیفیت بستر
- ۶۸..... نمودار ۴-۱- سطح تحسیلات مدیران واحدهای مورد مطالعه
- ۷۰..... نمودار ۴-۲- نوع مالکیت مدیران واحدهای مورد مطالعه
- ۷۱..... نمودار ۴-۳- تعداد دوره های جوجه ریزی در سال
- ۷۳..... نمودار ۴-۴- محل تامین جوجه یکروزه
- ۷۵..... نمودار ۴-۵- نوع آب مصرفی
- ۷۸..... نمودار ۴-۶- نوع بستر مورد استفاده در واحدها
- ۸۰..... نمودار ۴-۷- نوع لامپ
- ۸۰..... نمودار ۴-۸- روش تامین رطوبت
- ۸۲..... نمودار ۴-۹- نوع تهویه سالن در واحدها
- ۸۴..... نمودار ۴-۱۰- بررسی تراکم واحدهای مورد مطالعه با استاندارد سویه راس
- ۸۵..... نمودار ۴-۱۱- نحوه تهیه جیره
- ۸۸..... نمودار ۴-۱۲- انتخاب روش ضد عفونی

فصل اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه:

۱۷۰ سال پیش مردم دنیا شروع به پرورش طیور بصورت سنتی نمودند و بعد از ۵۰ سال پرورش طیور به یک صنعت بزرگ تبدیل شد. صنعت مرغداری کشور، دارای یک قدمت ۷۰ ساله است و عمده توسعه این صنعت در ۱۵ سال اخیر صورت گرفته است (۱۶). اکنون به تاریخچه این صنعت در ایران نگاه گذرایی می‌نمائیم.

۱-۲- شکل گیری صنعت مرغداری در کشور:

۱-۲-۱- شکل گیری صنعت مرغداری در کشور تا سال ۱۳۵۷:

مرغداری به شکل سنتی از دوران قدیم در ایران رواج داشته اما تکوین آن به شکل کنونی از سالهای آغازین دهه چهل و پس از اجرای اصل ۴ ترومن و با ورود نژادهای خاص خارجی (عمدتاً آمریکایی) شروع و مراحل شتابدار تکامل آن در قالب شرکتهای عظیم کشت و صنعت بویژه در سالهای بعد از ۱۳۵۰ شروع و تا مقطع قبل از انقلاب ادامه داشت. با پیشرفت واحدهای گوشتی و تخمگذار، واحدهای پرورش مرغ مادر نیز توسعه یافت و تحقیقاتی نیز در زمینه لاین و اجداد توسط کارشناسان خارجی در موسسه کدخدا (با پرسنل آفریقای جنوبی) انجام پذیرفت که بعد از انقلاب به شکل دیگری تعقیب شد (۸).

۱-۲-۲- وضعیت طیور صنعتی بین سالهای ۱۳۵۷-۱۳۷۰:

با شکل گیری انقلاب و استقرار نظام جمهوری اسلامی تعدادی از واحدهای مرغداری سرمایه گذاری شده در صنعت طیور که ارتباطی با رژیم داشتند مدتی به علت عدم مدیریت جدی و سرمایه راکد بودند تا اینکه با تصویب شورای انقلاب اکثر آنها به سازمانها و نهادهای تازه تشکیل یافته مانند (بنیاد شهید، بنیاد مستضعفان و...) واگذار و تعدادی دیگر که بدهیهای کلانی به بانکها داشتند تحت تملیک بانکها قرار گرفتند. این وضعیت بدلیل شرایط کشور در اوایل انقلاب و بروز جنگ تحمیلی و انقباض اقتصادی با سیستم کاملاً متمرکز توزیع کالاها و نهاده ها تا سال ۱۳۷۰ ادامه داشت. طی این دوران توزیع نهادههای پرورش طیور به نرخ دولتی از سوی صندوق عمران مراتع سابق که بعدها شرکت تهیه، تولید و توزیع علوفه و سپس شرکت پشتیبانی امور دام نام گرفت انجام می شد و بخشی از تولیدات واحدها بر اساس معیارهای سازمان دامپروری سابق توسط ارگانهای ذیربط اخذ و توزیع می گشت که بدلیل کنترل ناکافی و ناقص و دریافت یارانههای کلان، بخشهایی از تولیدات از سیستم متمرکز خارج و با قیمت بیشتری به دست مصرف کننده می رسید و از طرف دیگر موجب رکود شدیدی در مدیریت واحدهای دولتی شد (۸).

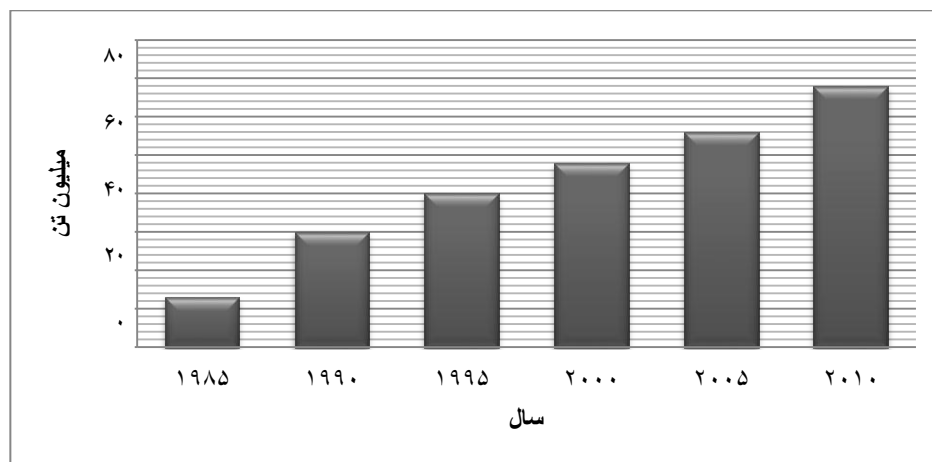
۱-۲-۳- وضعیت مرغداربها از سال ۱۳۷۰ تاکنون :

با توجه به دوران رکودی که تقریباً در طیور صنعتی داشتیم همگام با سیاستهای دولت وقت و بویژه سیاست تعدیل اقتصادی طرح آزاد سازی مرغ و تخم مرغ نیز مطرح گردید که هدف کلی آن خروج از بن بستهای تولیدی، خدماتی و مدیریتی بود و با تغییر نرخ ارز از ۷۰ ریال دولتی به رقابتی انجام گرفت با اجرای این طرح بعضی از گره های کار مانند توسعه کمی باز گردید ولی عملاً تغییرات محسوسی در چگونگی واردات و بهبود مدیریت واحدها و مشارکت تولیدکنندگان در کارهای خدماتی و بویژه خرید دان وارداتی دیده نشده است و یا بسیار نامحسوس بوده است. این روند تغییر نرخ ارز همگام با افزایش نرخ ارز در بازار آزاد ادامه داشت تا اینکه ارز رقابتی با عنوان شناور فعلی و به نرخ ۱۷۵۰ ریال با توجه به تثبیت نرخ ارز (۳۰۰۰ ریال) باقی ماند. طی این مدت نیز تسهیلات بانکی تخصیص یافته به کمک توسعه کمی ظرفیتهای آمد و به نوعی می توان گفت که استقبال مردم در این خصوص بسیار چشمگیر بود (۸).

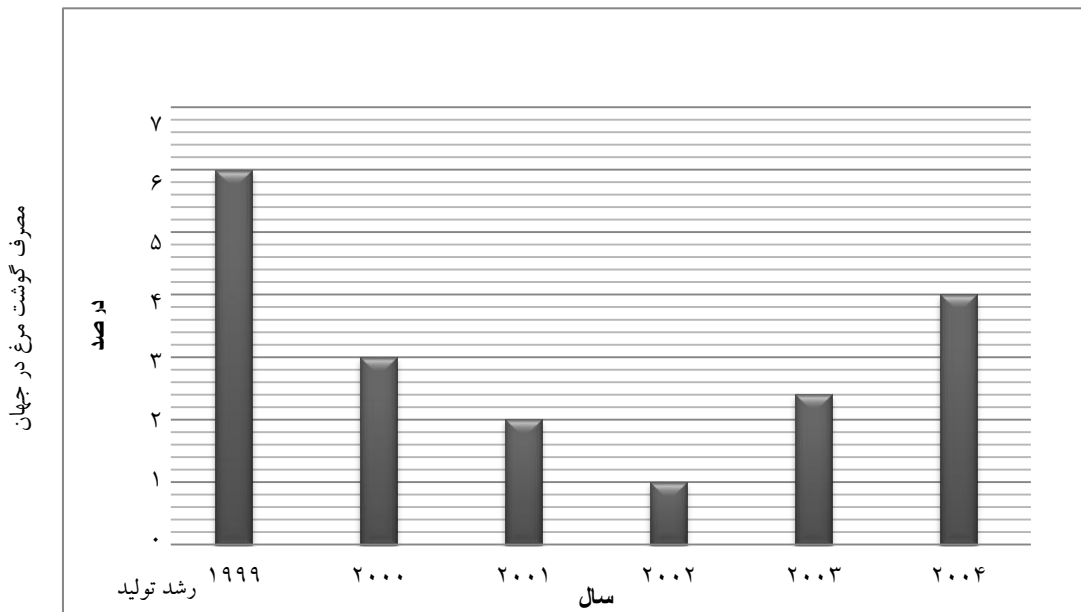
۱-۳- روند تولید گوشت مرغ در جهان و ایران:

با توجه به محدودیت منابع غذایی و رشد روز افزون جمعیت، ضرورت دستیابی به پروتئین حیوانی باعث توجه ویژه به صنعت طیور در دنیا شده است (۱۰). روند تولید مرغ در جهان موید این رویکرد بین المللی است (نمودار ۱-۱ و ۱-۲). این سیر صعودی در کشورهای در حال توسعه بیش از کشورهای توسعه یافته بیشتر جالب توجه بوده است بطوری که افزایش تولید گوشت در مناطق در حال توسعه، در خلال دهه ی گذشته بطور میانگین ۴۳ درصد بوده، در حالیکه در مناطق توسعه یافته این افزایش تنها ۲۸/۴ درصد بود (۲۸،۲).

نمودار ۱-۱- تولید جهانی گوشت مرغ

نمودار ۱-۲- رشد تولید و مصرف گوشت مرغ در جهان (درصد)

منبع عبادی و یار احمدی (۱۳۸۶)

گوشت مرغ و تخم مرغ به عنوان دو منبع غذایی پروتئینی در سال‌های اخیر به طور وسیع و گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفته است و در بسیاری از کشورهای جهان به تدریج جایگزین مصرف انواع گوشت قرمز می‌شود (۱۶). از نظر غذایی گوشت مرغ به طور متوسط حاوی ۲۰ درصد پروتئین بوده که این رقم در قسمت‌های مختلف لاشه حیوان و همچنین سن کشتار متفاوت است. گوشت مرغ به لحاظ ارزش پروتئینی و تناسب مطلوب اسیدها به خصوص اسیدهای آمینه، نسبت به گوشت قرمز مطلوبیت بیشتری دارد. علاوه بر برتری ارزش غذایی گوشت مرغ، تولید و مصرف این محصول در مقایسه با سایر انواع گوشت دارای مزیت‌های دیگری است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

- مقرون به صرفه و ارزان بودن گوشت مرغ نسبت به سایر انواع گوشت.

- عدم امکان انتقال سریع بیماری‌های میکروبی و انگلی مشترک انسان و دام.

- چربی کمتر نسبت به سایر گوشت‌ها به جز گوشت سفید ماهی.

- پایین بودن افت لاشه پس از کشتار.

- کوتاه بودن طول دوران پرورش.

به دلیل عوامل یادشده و سایر علل نظیر سلیقه، طعم و ذایقه و... مصرف گوشت مرغ طی ۲ دهه گذشته در سبد غذایی تمام

دهک‌های جامعه روند افزایشی داشته و به همین دلیل توجه دولتمردان را به ارزش و اهمیت این ماده غذایی جلب کرده است. (۱۶). مقدار کل تولید گوشت سفید مرغ در کشورمان ایران از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۸۳ سالانه به طور متوسط ۷/۶ درصد و از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۶ به طور متوسط ۶/۵ درصد افزایش یافته است. در حال حاضر هم نیز نیاز به این منبع پروتئینی و هم تولید آن رو به افزایش است. چنانچه در سال ۱۳۶۸ میزان تولید گوشت مرغ در حدود ۲۵۰ هزار تن بود (۱۵). در سال ۱۳۸۸ تولید گوشت مرغ با برنامه ریزی تولید حدود ۱۶۱۰ هزار تن (یا به عبارتی ۱۰۰۰۰۰۰۰ تن) و مصرف سرانه حدود ۲۲/۵ کیلوگرم حدود ۳۵ درصد از نیاز پروتئین روزمره غذایی مردم را تأمین کرده است. (۱۰).

۱-۴- فرآیند تولید گوشت مرغ (زنجیره اصلی تولید):

صنعت تولید گوشت مرغ از ۵ بخش اصلی مزرعه لاین، مزارع اجداد گوشتی، مزارع مادر گوشتی، مزارع جوجه کشی و مزارع مرغ گوشتی تشکیل شده است. آخرین وضعیت زنجیره یادشده براساس اطلاعات موجود تا پایان سال ۱۳۸۴ به شرح زیر است.

۱-۴-۱- مزرعه لاین:

در صنعت طیور جهان، مزارع لاین به عنوان قلب این صنعت محسوب شده و وظیفه آن تولید جوجه یک روزه اجداد گوشتی است. این تشکیلات از نظر ساماندهی در راس هرم صنعت طیور قرار گرفته و ماحصل سال‌ها پژوهش، تحقیقات و فعالیت‌های اصلاح نژادی محققان و صاحب‌نظران این صنعت با صرف هزینه‌های گزاف است. اداره کردن مزرعه لاین نیز نیاز به تخصص‌های ویژه دارد و به همین دلیل تعداد مزارع مرغ لاین در سطح جهان بسیار محدود و به صورت انحصاری در اختیار برخی از کشورهای جهان است. در خاورمیانه تنها مزرعه لاین متعلق به جمهوری اسلامی ایران (واقع در بابل کنار) با ظرفیت حدود ۳۶ هزار قطعه است. با آزادسازی صنعت مرغداری کشور از وابستگی به نهاده‌های تأمین‌ی توسط دولت در سال ۱۳۷۷، واردات جوجه اجداد گوشتی نیز در ابتدای دهه هشتاد آزاد شد و براساس این، مزارع اجداد گوشتی مخیر به تأمین جوجه مورد نیاز خود از طریق تولیدات یادشده یا از طریق واردات شدند (۱۶).

۱-۴-۲- مزارع مرغ اجداد گوشتی:

دومین حلقه از زنجیره صنعت طیور کشور، مزارع اجداد گوشتی هستند که وظیفه تأمین جوجه یک روزه مزارع مادر گوشتی کشور را به عهده دارند. با توجه به مصرف سرانه ۱۳/۵ کیلوگرم گوشت مرغ در کشور، نیاز به جوجه ریزی سالانه ۱۷۰ هزار قطعه جوجه اجداد گوشتی است. تا سال ۱۳۸۳ تعداد ۹ واحد مزرعه اجداد گوشتی با ظرفیت ۲۵۵ هزار قطعه در حال فعالیت و ۷ واحد دیگر با ظرفیت حدود ۹۰ هزار قطعه آماده بهره‌برداری بوده و برای ۸ واحد دیگر نیز به ظرفیت ۱۲۰ هزار قطعه موافقت اصولی صادر شده است (۱۶).

۱-۴-۳- مزارع جوجه مادر گوشتی:

محصول مزارع جوجه اجداد را مرغ مادر می‌گویند که از آنها هیبریدهای تجاری گوشتی تولید می‌شود. تعداد مزارع مرغ مادر گوشتی کشور ۳۱۰ واحد با ظرفیت بالغ بر ۱۵ میلیون قطعه است. بنابر آمار معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی ۶۴ واحد دیگر با ظرفیت بالغ بر یک میلیون و ۸۹۰ هزار قطعه نیز پروانه تأمین دریافت و در سال ۱۳۸۴ در شرف بهره‌برداری بوده‌اند. حداکثر نیاز صنعت طیور کشور به مرغ مادر گوشتی ۸ میلیون قطعه جوجه مطلوب درجه یک است (۱۶).

۱-۴-۴- مزارع جوجه کشی:

تعداد ۱۹۰ کارخانه جوجه کشی مستقل یا وابسته به مزارع مرغ مادر گوشتی در کشور فعالیت می‌کند که ظرفیت جوجه کشی آنها ۱۶۰ میلیون عدد تخم مرغ نطفه‌دار است. در ضمن ۴۷ واحد دیگر با ظرفیت ۳۳ میلیون قطعه پروانه تأمین دریافت کرده‌اند و در شرف بهره‌برداری هستند. واحدهای جوجه کشی نقش اساسی در تعیین قیمت جوجه یک روزه گوشتی ایفا می‌کنند (۱۶).

۱-۴-۵- مزارع نیمچه‌های گوشتی:

تعداد مزارع جوجه گوشتی کشور در سال ۱۳۸۴ برابر با ۱۳۸۴ ۱۵۲۴۲ واحد با ظرفیت بالغ بر ۱۹۰ میلیون قطعه جوجه ریزی در هر دوره است که از این تعداد ۹۹۰۷ واحد با ظرفیت ۱۵۵ میلیون قطعه، دارای پروانه بهره‌برداری و ۵۳۳۵ واحد با ظرفیت حدود ۳۵ میلیون قطعه دارای کارت شناسایی هستند. در ضمن تعداد ۳۷۹۴ واحد با ظرفیت بیش از ۵۸ میلیون قطعه مجوز تأسیس مرغداری دریافت کرده‌اند و در شرف ساخت یا بهره‌برداری هستند. براساس آمار ارایه شده در آخرین سرشماری مرغداری‌های